

Satrang Ustas
Don Sandalio'nun
Romanı

Miguel de
Unamuno

İspanyolca arından
seviren;
Fengi De Sa Matos
Paixao

ÖNSÖZ

Kısa bir süre önce, tanımadığım bir okuyucudan bir mektup aldım ve ardından, bir arkadaşına satranç oyuncusu Don Sandalio ile tanışmasını ve adamın özelliklerini anlattığı yazışmaların bir kısmının kopyası geldi.

Okuyucum, “Romanlarınız veya sizin deyişinizle nivolarınız için belgeler ya da konular aradığınızdan haberdarım, size gönderdiğim mektuplar işinize yarayacaktır. Sizin de göreceğiniz gibi anlatılan olayların yaşandığı yerin adını yazmadım ve geçtiği zaman için de 1910 yılı sonbahar ve kış ayları olduğunu bilmeniz yeterli olacaktır. Gerçekleri yerinde ve zamanında anlatma gereği duyan biri olmadığınızı biliyorum ve belki de bu konuda haklısınız,” yazmış.

Bana bir şeyler daha yazmıştı ama bu bir önsöz,
bir iştah açıcı olduğu için daha fazlasını paylaşmak
istemiyorum.

İşte buradayım, sevgili Felipe, sahilin bu huzurlu köşesinde ve denize bakan dağların eteğinde; kim-
senin beni tanımadığı ve Tanrı'ya şükürler olsun
ki benim de kimseyi tanımadığım yerde. Bildiğin
üzere, buraya sözde yakınlarımdan ve diğer insan-
lardan kaçmak, denizin dalgaları ve bir süre sonra
dalgalar gibi yuvarlanacak olan ağaçların yaprakla-
rının arkadaşlığı için geldim.

Yeni bir mizantropi nöbeti ya da daha doğrusunu
söylemek gerekirse antropofobi beni buraya getirdi;
bilirsin, insanlardan nefret etmekten ziyade korka-
rım. Ve bu acınası yeteneği daha da kötüleştirdim,
Gustave Flaubert'e göre Bouvard ve Pécuchet'in
ruhlarında gelişmiştir bu; aptallığı görmek ve ona
tahammül edememek. Gerçi benim için görmek
değil de duymaktan ibaret; aptallığı görmemek ama

her gün o aptallığı duymak; gencinden yaşlısına, aptalından ve zekisine. Hatta zeki olarak kabul edilenler, en saçma şeyleri yapan ya da söyleyenlerdir.

Gerçi bana kendi sözlerimle karşı çıkacağını iyi biliyorum; benden defalarca duyduğun, “dünyadaki en aptal adam, hiçbir saçmalık yapmadan ya da söylemeden ölen adamdır”, cümlesini yineleyeceksin.

Burada, bazen yolumun kesiştiği insan gölgelerinin ortasında, yalnız bir Robinson Crusoe’u oynuyorum.

Okuduğumuz o korkunç Robinson bölümünü hatırlar mısınız? Hani bir keresinde teknesine giderken sahildeki kumda çıplak bir ayak izi görüp de şaşırır. Adeta çarpılır, yıldırım çarpmış gibi –hayretler içinde– sanki bir hayalet görmüşçesine. Dinler, hiçbir şey duymadan ve görmeden etrafına bakar. Kumsalda yürür ama kimseyi ne görür ne de duyar! Yalnızca bir ayak izi, parmaklar, topuk, ayağın her parçasının izleri vardır. Ve Robinson, her iki üç adımda bir arkasına bakarak, ağaçları ve çalılıarı karıştırarak, uzaktan gördüğü her ağaç gövdesinin arzularla ve alametlerle dolu bir insan olduğunu hayal ederek dehşet içinde sığınağına, tahkimatına döner.

Ne kadar da benziyorum Robinson’a! İnsanların çıplak ayak izlerini görmekten değil ama aptal ruh-

larının sözlerini duymaktan kaçıyorum ve kendimi izole ediyorum ki aptallıklarının sürtüşmesinden korunabileyim. Sahile vuran dalgaların sesini ya da dağdaki ağaçların yapraklarında rüzgârı dinlemeye gidiyorum. Hiç erkek yok! Kadın da yok, elbette! Henüz konuşmayı sökmemiş, ailesinin evde öğrettiği şükranları bir papağan misali nasıl tekrar edeceğini bilmeyen bir çocuk vardır en fazla.

II

5 EYLÜL

Dün, ağaçlarla sessizce konuşarak dağda yürüyüş yaptım. İnsanlardan kaçmaya çalışmamın yararı yok, onlarla her yerde karşılaşıyorum, benim ağaçlarım insansı ağaçlar. Yalnızca insanlar tarafından dikildikleri ve bakıldıkları için değil, başka bir şey yüzünden. Bu ağaçların hepsi evcilleştirilmiştir, evcildir.

Yaşlı bir meşe ağacıyla arkadaşlık kurdum. Bir görseydin Felipe, bir görseydin! Tam bir kahraman! Çok yaşlı olsa gerek! Yakından baktığında kısmen ölmüş gibi, tamamen değil! İç kısımlarını açığa çıkaran derin bir yarası var. Bu iç kısımları boş. Kalbini ortaya çıkarıyor. Ancak, oldukça sığ olan botanik bilgimizin kavramları dahilinde biliriz ki onun gerçek kalbi bu değil; özü, kütüğün kabuk altı tabakası ile kabuğu arasında dolaşır. Yuvarlak kenarlı

bu geniş yara beni nasıl da etkiliyor! Hava, meşe ağacının içine buradan girer ve onu solur; bir fırtına çıktığında bir hacı ve bir münzevi ya da ormandaki bir Diyojen sığınabilir buraya. Ancak özsu, ağacın kabuğu ile gövdesi arasında akar ve güneşte yeşeren yapraklara can suyu verir. Sararıp dökülene kadar yeşil kalırlar, yerde girdap olup çürürler, ormanın eski kahramanın ayağının dibinde, köklerinin güçlü kolları arasında, gelecek baharın yeni yapraklarını besleyecek olan kompost malçlamayı oluştururlar. Bir görsen yerin binlerce karış altındaki köklerinin kollarını! Uzun dalları gökyüzünü kavrarken dünyayı kavrayan o kolları.

Sonbahar geçtiğinde yaşlı meşe ağacı çıplak ve sessiz kalacak, inanılır gibi değil. Ama hayır, çünkü ona sarılmış kahraman bir sarmaşık var. Meşe ağacının köklerinin sığ kütükleri arasından ve gövdesinden, göze çarpan sağlam damarlarından, yaşlı ağaca tırmanacak ve onu parlak ve dökülmeyen yeşil yapraklarıyla kaplayacak. Meşe ağacının yaprakları toprağa teslim olduğunda, sert rüzgâr kış şarkıları fısıldayacak sarmaşık yapraklarının arasından. Ölmüş meşe ağacı bile güneşte yeşerecek ve belki de bir arı sürüsü, kovanını onun koynundaki geniş yaraya kuracak.

Nedenini bilmiyorum, sevgili Felipe, ama bu yaşlı meşe ağacı beni insanlıkla uzlaştırmaya başlıyor. Ayrıca, şunu da söylemeliyim, bir saçmalık duymayalı uzun zaman oldu! Uzun vadede böyle yaşamak mümkün değil. Korkarım yenileceğim.

III
10 EYLÜL

Sana söylememiş miydim, Felipe? Yenildim işte. Derneğe üye oldum, duymaktan çok görmek için olsa da. İlk yağmurlar da başladı. Kötü hava koşullarında ne sahilden ne de dağlardan faydalanabiliyorsunuz ve otel odasında ne yapılabilir ki? Günü okuyarak ya da tekrar okuyarak mı geçirmeli? Mümkün değil. Bu yüzden soluğu dernekte aldım.

Bir süre okuma odasında takıldım, gazate okumaktan ziyade gazete okuyanları gözlemledim. Çünkü gazeteleri bir an önce elimden atmak istiyordum. Onları yazan adamlardan bile daha aptallar. Bazı insanlar saçma sapan konuşma konusunda bir yeteneğe sahiptirler, peki ama yazma konusunda? Yazma konusunda... yok! Okuyuculara gelince, karikatürlere güldüklerinde yüzlerinin aldığı şekli görmem gerek.

Ardından tüm bu adamların buluştuğu odadan çıktım ama aslında onların oluşturdukları toplantılardan, gruplardan kaçıyordum. Bana ulaşan konuşma kısıntıları, emekli olmaya geldiğim bu şifa durağı misali kıyı ve dağ köşesine kadar taşıdığım yaranın özüne kadar incitti beni. Hayır, insanın aptallığına hiç tahammülüm yok. Ve kendimi, mümkün olan en büyük sağduyu ile iskambil ve diğer kart oyunlarını röntgenlemeye adadım. Sonuçta, bu insanlar neredeyse hiç konuşma olmayan bir toplum biçimi bulmuşlardı. Ve sözde kötümser Schopenhauer'ın büyük saçmalığını hatırladım; aptalların, değişik tokuş edecek fikirleri olmayanların, birkaç boyalı karton ile kart oyunlarını icat ettiklerini ve bu sayede kendi aralarında değiştirecek bir şeyleri olduğunu söylemişti. Eh, eğer aptallar kartları icat ettilerse o kadar da aptal değiller demektir, Schopenhauer bunu icat etmedi; onun yerine sanki yeteri kadar can sıkıntısı ve bezginlik yokmuş gibi karamsarlık adı verilen ve içinde korkunç bir acı barındıran bir düşünce kavramını dile getirdi, işte kart oyuncularının öldürmeye çalıştığı şey de bu.